

JSEM SPOKOJENÁ S TÍM, JAK ŽIJU

Ilja Kučera ml.
Snímky Jaroslav Jiříčka a Profimedia.cz

Tento rozhovor by mohl být jakýmsi návodem na to, jak stihnout a skloubit úctyhodnou řádku profesí a činností, a ještě z nich mít potěšení.

Markéta Hejkalová není „jen“ spisovatelka, překladatelka, nakladatelka, ředitelka a zakladatelka Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě.

Také vyučuje na Masarykově univerzitě v Brně, připravuje pravidelné sloupky pro Český rozhlas, působila v popředí mezinárodního i tuzemského PEN klubu a tři roky byla konzulka a kulturní atašé českého vyslanectví ve Finsku.

O tom všem si s ní povídáme v jedné malé, zapadlé kavárně v pražských Strašnicích, kam si odskočila ze svého domovského Havlíčkova Brodu. Tam mimochodem se svým manželem Martinem navíc provozuje kavárnu a tradiční rodinný obchod.

› Domnívám se, že jako vnučka spisovatele, dcera spisovatelky a překladatele jste měla od počátku tak trochu předurčeno, čím se jednou budete zabývat. Nebo jste měla v dětství i nějaké jiné sny a představy?

Je pravda, že vlastně ne. Můj děda František Křelina byl spisovatel, máma Hana Pražáková překládala z ukrajinštiny, a hlavně psala dětské knížky, táta Richard Pražák psal hlavně odbornou literaturu a také přeložil několik knížek z maďarštiny. To, že

se knížka napřed napíše, potom se dělají korektury, pak se o ní mluví, pro mě byla zcela obvyklá činnost. Současně mě hodně zajímaly jazyky, a proto jsem potom studovala finštinu. A také jsem si myslela, což se mi později vydařilo, že budu jako nějaký most mezi někdejší Československem a Finskem zprostředkovávat kulturní kontakty. Na druhou stranu moje sestra, která vyrůstala ve stejném prostředí a literatura je jí blízká, vystudovala medicínu a je z ní oční lékařka. Rodiče nás do ničeho nenuťili, ale je pravda, že zejména táta měl radost, když jsem začala vlastně kvůli němu studovat finštinu. V psaní mě hodně podporoval děda. Přihlašoval mě do různých soutěží, hodně si se mnou povídal a radil mi.

› Váš dědeček se posléze objevil i v jedné vaší knize, kde se ovšem jmenuje Václav.

Vy myslíte knížku *Měj mě ráda*, tam se skutečně jmenuje Václav. Ale není to přímo on. Objevil se také v jedné starší knížce *Kouzelník*

„V psaní mě hodně podporoval děda. Přihlašoval mě do různých soutěží, hodně si se mnou povídal a radil mi.“

z *Peking*, jde spíš o motiv vězněného spisovatele. Je to inspirace dědou, ale nejde o žádnou biografii.

› Mluvili jsme o tom, že od útlého dětství vám připadalo přirozené psát, že jste měla ráda jazyky. Dá se tomu rozumět tak, že tím, co už řadu let děláte, čím se zabýváte, jste si splnila svoje sny?

To je těžká otázka. Zřejmě největším snem bylo psát a ten jsem si splnila. Spíš bych řekla, že jsem ráda, že dělám to, co dělám. Na druhou stranu tím, že dělám víc věcí najednou, mě to možná rozptyluje. Dělán knižní veletrh, překládám z finštiny i když teď už o trochu méně. Píšu knížky, vydáváme kníž-

O vztahu k finštině

„Rodiče nás do ničeho nenutili, ale je pravda, že zejména táta měl radost, když jsem začala vlastně kvůli němu studovat finštinu.“

O prvním literárním počínu

„V deváté třídě, když mi bylo patnáct, jsem napsala novelu, která se jmenovala *Planeta štěstí*.“

ky a ještě učím překladový seminář na Masarykově univerzitě. To všechno spolu souvisí, ale odvádí to také čas a energii. Nevím, jestli jsou to splněné sny, ale jsem spokojená s tím, jak žiju a co dělám.

› Mimočodem, vzpomenete si na svůj úplně první literární počín?

V deváté třídě, když mi bylo patnáct, jsem napsala novelu, která se jmenovala *Planeta štěstí*. Je to velmi paradoxní, protože to bylo sci-fi, které mě tehdy bavilo. Dneska už mi nic neříká. Byl to příběh kluka a holky, kteří žijí ve vysokých domech naproti sobě, dávají si znamení, blikají na sebe, a tak se poznají. Jejich příběh se pak rozvíjí a měl možná skon-

čit tím, že společně poletí na nějakou planetu štěstí.

› Otázka, kterou dostáváte asi poměrně často, ale přesto – co vás přivedlo ke studiu finštiny?

Všichni finštináři tuhle otázku často dostávali a dostávají. Když jsem finštinu začala v roce 1979 studovat, byl to obzvlášť exotický jazyk. U mě to bylo, jak jsem říkala, kvůli tátovi. Táta vystudoval hungaristiku, učil v Brně na univerzitě a v roce 1964 dostal unikátní možnost jet na stáž do Finska, aby se naučil druhý ugrofinský jazyk. Já byla okouzlena, táta o Finsku vyprávěl a posílal nám pohledy se soby, občas k nám zajeli nějací jeho přátelé. V roce 1979, když

„Arto Paasilinna se mi zalíbil, jak píše lehce na pomezí fantazie a skutečnosti. Na první pohled to není žádná velká literatura, ale není plytká.“

jsem maturovala, se zrovna obor finštiny otevíral, což bylo jednou za pět let. Hrál v tom roli můj zájem o jazyky a také fakt, že Finsko byla přece jenom západní země. Jak se později ukázalo, ne až tak svobodná, ale pro nás přece jenom svobodnější a lákavá.

› Kdy jste začala s překládáním z finštiny, tedy ne v rámci studia ale vysloveně jako překladatelka?

Ještě v rámci studia, tuším v roce 1982, jsem v Helsinkách narazila na právě vydanou prvotinu Anji Kauranen *Byla tady Soňa O.*, která se stala bestsellerem. Je to příběh mladé holky, která do Finska přišla s rodiči z Karélie zabrané Rusy. »

» Byli to sice Finové, ale ve Finsku ne tak úplně vítání, navíc z chudých poměrů. Krom toho byl tento román kritikou finského univerzitního prostředí 70. let, kdy tam propuklo levicové šílenství, obdiv k Sovětskému svazu, a do třetice byla tahle knížka hodně sexuálně otevřená. Autorka v ní třeba popisuje lesbický vztah, což se dneska zdá úplně normální, ale tehdy to až tak normální nebylo. Pro mě bylo úplně zjevení, že finská kniha může být docela jiná než ty, které tu doposud vycházely, přírodní knihy o lesních moudrostech a splynutí s přírodou. Je to důležité, má to svoji hloubku, ale pro mladou studentku to není

„Jednou mu dokonce někde v hospodě nějaký čtenář vyčetl: ‚Proč píšeš, Arto, takové kraviny?‘ On vyskočil, dal mu pěstí a musela být přivolána policie.“

moc atraktivní. Překládání nebylo snadné, protože autorka používala jednak karelské nářečí, jednak helsinský slang. Ten jsem se snažila překládat brněnským hantecem, což také nebylo úplně ideální. Samozřejmě, kvůli tématům Sověty zabrané Karélie a sexuální otevřenosti knížku tehdy odmítli vydat a vyšla až v roce 1992.

» Máte nezanedbatelný podíl na popularitě finského spisovatele a humoristy Arto Paasilinny. Řadu jeho knih jste nejen přeložila ale i vydala. Jak jste na něj vlastně narazila?

Mně ho doporučoval můj učitel finské literatury a překladatel Jan Petr Velkoborský. V době, kdy už jsme začali knížky vydávat, mi nabídl Paasilinnův román *Zajícův rok*. Já si říkala – mě to vůbec nezajímá, nějaký chlap, co chodí se zajícem po Finsku, kdo by to chtěl číst.

Rodinný obchod s potravinami v centru Havlíčkova Brodu za dva roky oslaví 100 let od otevření

1960

Narodila se 29. února v Praze.

1979

Začala studovat finštinu a ruštinu na Filozofické fakultě UK.

1988

Literárně debutovala novelou *Mimo mysu* ve sborníku *Zelená sedma*.

Pak jsme to ale přece jenom zkusili a kniha měla úspěch. Paasilinna se mi zalíbil, jak píše lehce na pomezí fantazie a skutečnosti. Na první pohled to není žádná velká literatura, ale není plytká. Tak jsem sama přeložila další knížku *Stará dáma vaří jed*. Můj kamarád a spolužák ze studií Vladimír Piskoř přeložil *Chlupatého sluhu pana faráře* a *Autobus sebevrahů* a při dalších titulech jsme se pak všichni tři střídali. Takže jsem se k Paasilinnovi dostala přes svého učitele finštiny.

» Připadá mi, že Arto Paasilinna je u nás v posledních letech skutečně hodně populární...

A nejenom u nás nebo doma ve Finsku. Je oblíbený po celé Evropě. Třeba ve Francii byly jeho knížky k dostání i ve vesnických a maloměstských knihkupectvích a z Francie se pořádaly do Finska zájezdy po spi-

sovateľových stopách. Paasilinna byl opravdu hodně úspěšný. S tím ovšem souvisí i to, že později začal texty chrlit, co rok to kniha. Kritici mu začali vyčítat, že jeho pozdější knížky byly nedotažené. S tím souhlasím. Mnohdy by jim asi pomohly zásahy nakladatelského redaktora. To ale moc nešlo. Arto Paasilinna byl nejen velmi úspěšný, ale také poněkud prudký člověk. Jednou mu dokonce někde v hospodě nějaký čtenář vyčetl: „Proč píšeš, Arto, takové kraviny?“ On vyskočil, dal mu pěstí a musela být přivolána policie. Myslím, že jeho knihy jsou skvělé, ale některé, ty pozdější jsou poznamenané spěchem. Ve Finsku se knihy dávají ke Dni otců, což je na začátku listopadu, takže měl občas asi dost co dělat, aby to stihl, a na výsledku to bylo znát.

» Do značné míry podobný humor jako Arto Paasilinna má podle mne

další současný, hodně populární severský spisovatel, Švéd Jonas Jonasson, který se dokonce v jedné své knize k Paasilinnovi hlásí...

Má. Rozhodně nechci říct, že by Jonas Jonasson byl epigon, ale Paasilinna byl první.

► Pokud se nemýlím, vy jste dokonce Arto Paasilinnu pozvala i na váš Podzimní knižní veletrh do Havlíčkova Brodu.

Bylo to tuším v roce 2006 a bylo to úžasné. I když trochu komplikované. Bohužel, Paasilinnovi několik dní před odjezdem zemřela sestra, a navíc těžce onemocněla jeho literární agentka, která ho měla doprovázet. Arto Paasilinna, ač byl přeložen asi do 36 jazyků a měl druhý domov v Portugalsku, neovládal žádný jiný jazyk kromě finštiny. Řekl, že přijede pouze pod podmínkou, že bude mít neustále po ruce překladatele. To se našťástí podařilo

„My, Češi, si obvykle říkáme, že když je někdo vynikající nebo výjimečný, nemohl se narodit obyčejným českým rodičům.“

díky mému kolegovi a jeho knižnímu překladateli Vladimíru Piskovi. Na jednom setkání se čtenáři si potom Paasilinna liboval, jak je Havlíčkův Brod krásné město a jak se mu tam líbí, což myslím říkal všude, kam přijel. Nicméně jeden z diváků nelenil a zeptal se: „Mistře, když se vám u nás tak líbí, jestlipak umístíte děj vaší příští knihy do našeho města?“ A Paasilinna odpověděl: „Nepochybně.“ A kouzelné je, že v knize *Prostopáší modlitební mlýnek* je skutečně scéna, kdy se hrdinové po návratu z Tibetu a Indie zastaví na velkém třídením mezinárodním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě, dlouhé hodiny chodí mezi množstvím zahraničních nakladatelů a hledají toho vhodného pro svou knihu. Tu knížku jsem pak přeložila, protože je to určitě jediná finská kniha, kde se mluví o Havlíčkově Brodě a Podzimním knižním veletrhu. Jako mnoho Finů

měl Paasilinna kladný vztah k alkoholů. U nás si oblíbil griotku, a navíc ho dojalo, že malý panák tehdy stál pět korun, protože všechny neustále hostil. Kouzelná dohra byla ještě na Lipnici, kde se setkal s Richardem Haškem, vnukem Jaroslava Haška, který je ve Finsku neobyčejně populární. Komplikace nastala jenom v tom, že všichni neustále komolili jeho jméno a místo „Pasilina“ říkali „Pasoliny“. Když se to Richardovi povedlo asi podešát, praštil Paasilinna pěstí do stolu a vykřikl: „Jmenuju se Pasilina, Pasilina, opakujte to po mně – Pasilina a ještě jednou Pasilina!“

► V jednom rozhovoru s vámi jsem narazil na dosti překvapivou možnou souvislost Finska a české literatury v osobě spisovatelky Boženy Němcové. Skutečně existuje?

Dokonce jsem o tom napsala i povídku *Láska z Laponska*. ►►

Loni Markétě Hejkalové vyšel román *Dům pod náměstím*. Již chystá další

INZERCE

Hlavní partner
 GENERALI
ČESKÁ POJIŠŤOVNA

Letos v říjnu se bude konat už 33. ročník Podzimního knižního veletrhu, který Markéta Hejkalová založila

1991

Založila v Havlíčkově Brodě Podzimní knižní veletrh.

1994

S manželem Martinem Hejkalem rozjela nakladatelství Hejkal.

1996

Pracovala tři roky jako konzulka a kulturní atašé na českém velvyslanectví v Helsinkách.

2006

Stala se místopředsedkyní Českého centra Mezinárodního PEN klubu.

2009

Stala se členkou výboru Mezinárodního PEN klubu.

2022

Vydala prozatím poslední román *Dům pod náměstím*.

» Ale v podstatě souvislost asi není žádná. My, Češi, si obvykle říkáme, že když je někdo vynikající nebo výjimečný, nemohl se narodit obyčejným českým rodičům. O Boženě Němcové se tvrdí, že byla možná dcerou kněžny Zaháňské. To už se asi vyvrátilo. Ale v 90. letech se objevila hypotéza, že možným otcem mohl být Metternich. Ovšem kněžna Zaháňská měla mnoho významných milenců z celé Evropy. Jedním z nich byl švédsko-finský diplomat Gustav Moritz Armfelt. Skutečně spolu měli dceru, ale takřka na sto procent to Božena Němcová nebyla.

» Ale hezky se to poslouchá.

Ano, hezky se to poslouchá. Navíc je zajímavé, že české velvyslanectví v Helsinkách, kde jsem několik let pracovala, je na Armfeltově ulici číslo 14.

» Na velvyslanectví jste působila v letech 1996 až 1999, to už jste ale současně několik let pořádala kaž-

doroční Podzimní veletrh v Havlíčkově Brodě a s manželem vydávala knihy v nakladatelství Hejkal. Jak se to dalo zvládnout? Helsinky a Havlíčkův Brod nejsou zrovna za rohem...

Devadesátá léta, to byla jiná doba. Všechny možnosti byly otevřené a do diplomacie přicházelo

víc, co bylo třeba stihnout. Postupně nám také vrátili dům po manželově dědečkovi, kde jsme se rozhodli provozovat i nadále obchod a potom také kavárnu.

» Historie tohoto domu inspirovala i vaši prozatím poslední knížku

„Devadesátá léta, to byla jiná doba. Všechny možnosti byly otevřené a do diplomacie přicházelo mnoho překladatelů a dalších lidí z kulturního života.“

mnoho překladatelů a dalších lidí z kulturního života, kteří měli v daných zemích kontakty a mohli nahradit staré struktury, komunistické diplomaty. Můj otec se v polovině devadesátých let stal českým velvyslancem v Budapešti. Navíc to byla nabídka, která se nedá odmítnout. S manželem jsme to nejdříve důkladně probrali a nakonec se na tom shodli, ale ono toho bylo

Dům pod náměstím, která nedávno vyšla i ve zvukové podobě v podání Miroslava Táborského a Veroniky Lazorčákové. Co knížka přísti, už je na cestě?

Zatím existuje jen v první verzi. Je to román, začíná v současnosti, vrací se proti proudu času až do roku 1887 a významnou roli v něm hraje Finsko. Ale víc zatím prozrazovat nechci, abych to nezakřikla. ■